

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1876. Andra Kammaren. N:o 26.

Fredagen den 17 Mars.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Skedde föredragning af Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 22), angående skrivelse till Kongl. Maj:t om indelta härens uppsättande och underhåll af staten m. m.

*Ang. indelta
arméns upp-
sättande och
underhåll
af staten.*

I Herr C. J. Svenséns motion, N:o 103, var föreslaget:

«att Riksdagen — som fortfarande är lika lifligt öfvertygad om nödvändigheten af att de i skrivelsen af den 24 Maj 1873 omnämnda frågor bringas till ett snart och lyckligt afgörande, men med stöd af vunnen erfarenhet kommit till den slutsats, att de ej kunna samfäldt lösas — i underdånig skrivelse anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes till nästa Riksdag eller så fort ske kan inkomma med förslag enligt följande grunder:

1:o. Indelta härens uppsättande och underhåll öfvertages helt och hållet af staten.

2:o. Rust- och rotehållare åläggas i stället som grundskatt en motsvarande vakansafgift, helst bestämd särskildt för hvarje rote, eller rusthåll, eller, om detta ej låter sig göra, faststæld lika för hela riket eller vissa delar deraf.

3:o. Den del af indelta manskapet, som är med torp försedd, bibehålles vid dessa till dess Konung och Riksdag annorlunda besluta; skolande rust- och rotehållare under tiden tillgodoräknas ett efter torpets värde lämpadt afdrag å vakansafgiften.

4:o. Alla mellan statsverket å ena sidan samt rust- och rotehållare å den andra förekommande utbetalningar samm anföras i hvarje särskildt fall till en enda.»

Rörande denna motion hade Utskottet hemställt:

att densamma icke måtte till någon Riksdagens åtgärd för-
anleda.

Herr Svensén yttrade: Det synes mig som Utskottet allt för knapphändig behandlat denna fråga, som, säge hvad man vill, är af allt för stor vikt för att så lösligt behandlas. Jag har med flit underlåtit att i år begära anslag för ändamålets vinnande. Men hade jag det gjort, och motionen af sådan anledning remitterats till Stats-Utskottet, kan man vara fullt öfvertygad om, att sagda Utskott fullständigt motiverat såväl sin hemställan om afslag som

*Ang. indelta
arméns upp-
sättande och
underhåll
af staten.
(Forts.)*

hvaruti det outredda i motionen låge. Jag ber nu att få nämna, att orsaken till motionens framläggande berott på följande omständigheter:

Den allmänna värnpligten är ju till sin idé öfverallt erkänd, och det bör ej förgätas, att allmän värnpligt redan är i Sverige införd allt ifrån den dag, då Riksdagen beslöt upphäfvå rätten till legning och friköpning för de beväringsskyldige; men det är just i tillämpningen af denna idé, som stridigheter yppat sig. Innan dessa hunnit utjemnas, och vid det fullständiga virrvarr som i härordningsfrågan råder bland fackmännen sjelfva, är det naturligtvis ännu svårare för den oinvigde att bilda sig en egen mening. Under sådana förhållanden har jag kommit på den tanken, att en fullständig, på en gång skeende omdaning af försvarsverket, låt vara på de förträffligaste teoretiska grunder, ej skulle vara tillrådlig. Fast hellre har det synt mig, att man då borde genom steg för steg på hvarandra följande reformer närma sig det afsedda målet, och synnerligen genom lagstadgade och *väl ordnade* gymnastiska och vapenöfningar, såväl inom skolan som efter utträdet derur, de senare i mindre kretsar under sommarens söndagseftermiddagar, förbereda ungdomen på dess inträde i de värnpligtiges led. På detta sätt skulle ynglingen redan vid inträdet i värnpligtsåldern befinnas minst lika skicklig som nu efter två års beväringmöten; åtminstone borde han kunna lära handtera ett skjutvapen fullt lika väl som beväringynglingen, och detta torde väl vara en hufvudsak. Då vår ungdom så växte upp vid vapnets bruk, skulle snart ur beväringen organiskt utveckla sig, ej ett härfolk, som i Preussen, utan en folkhär — «som i Schweiz». Den egentliga beväringsofningen behöfde då ej på långt när utsträckas så mycket, som nu i allmänhet anses nödigt. Men härvid måste naturligtvis den värnpligtige af sitt befäl och i krigslagarne betraktas ej som en maskin, utan som en människa med mänskliga rättigheter, och ingenting bör uppoffras för parad och militärlyx, men ingenting underlåtas af hvad som verkligen erfordras till ett kraftigt och segrande *värn* af vår sjelfständighet.

Ett af de förnämsta hindren för en lycklig lösning af försvarsfrågan har likväl synt mig vara det nära samband, hvori den genom indelningsverket står till vårt föräldrade skatteväsende. Äfven skattefrågan har i lika mån lidit af detta hittills oupplösliga samband. Under tidernas lopp hafva i sjelfva verket militär- och skatteväsendet blifvit med hvarandra så hoptrasslade, att en skilsmessa förefallit nära nog omöjlig. För hvarje reform af våra grundskatter har indelningsverket städse lagt hinder i vägen, medan vid reformer i försvarsväsendet «den kamerala sidan af saken» gjort sig minst lika mycket gällande som den militäriska. Då derföre anspråken om en rättvisare beskattning vunnit allt större erkännande, på samma gång som behofvet af ett ordnad försvar mer och mer lagts i dagen, såg man ingen annan utväg att komma till ett resultat än den, som anvisades genom Riksdagens skrif-

velse den 24 Maj 1873, enär såväl de egentliga grundskatternas upphörande, som rustnings- och roteringsbördans ensidiga aflyftande hvar för sig endast inneburit en half rättvisa. Så som sakerna då stodo, kunde man svårligen förfara på annat sätt, men det har sedan visat sig att föga dermed vunnits, ty många, som rätt väl låta tala vid sig i försvarsfrågan, vilja alls icke veta af grundskatternas borttagande, så som det föreslås i sagda skrifvelse, under det andra, som gerna medgäfvit detta senare, äro motståndare till hvarje förnuftigt ordnande af vårt försvar. Och då reformvännerna, om båda frågorna kunde afgöras, särskildt, alltid efter omständigheterna hade att påräkna hjälp af den ena ofvannämnda kategorien, måste de nu se båda bland sina motståndare.

Det har derföre synt mig, som om ingen lösning stode att vinna, om ej en skilsmessa kan åstadkommas. Otvifvelaktigt skulle en sådan kunna verkställas, på sätt jag föreslagit, om staten öfvertog den indelta härens uppsättning och underhåll mot en lämplig vakansafgift, att under öfvergångstiden, och intill dess en afskrifning i samband med öfrig grundskatt komme att ega rum, erläggas af rust- och rotehållarne. Båda frågorna kunde då beredas den lösning, som för hvardera vore lämpligast, utan hänsyn till den andra.

Det är dessa tankar, som legat till grund för min motion, och jag skulle önska att Kammarern behagade egna den litet mera uppmärksamhet, än som synes vara händelsen med Utskottet. Dess skäl, att ärendet är beroende af Kongl. Maj:ts åtgärder, kände jag förut hvad försvars- och grundskattefrågan i allmänhet anginge, men visste ej att just frågan om den skilsmessa jag föreslagit var det äfven; för Utskottet återstår ännu obevisadt att så är. Männe derföre icke Riksdagens uttalande af sin mening härom alltså vore lämpligt? Att motionen delvis varit i outredt skick, må vara, men i så fall torde det väl ålegat Utskottet att meddela underrättelse, hvori detta outredda skick kunde ligga, om det ej, såsom jag anser det varit Utskottets skyldighet, behagat taga samma utredning om hand.

Då jag fortfarande är af den meningen, att den viktiga angelägenhet, motioner afser, bör komma till Kongl. Maj:ts kännedom, innan värnpligtförslaget å nya utarbetas, hemställer jag, att Kammarern behagade återremittera frågan till Utskottet, på det att den må vinna en sådan uppmärksamhet, som med motionen varit afsedt.

Herr Bergius: Det synes som Andra Kammarerns Tillfälliga Utskott N:o 3 ej skulle hafva särdeles tur med sina betänkanden. Men i denna fråga bör Utskottet blifva lyckligare, emedan det här har tvenne mäktiga bundsförvandter, den ena Stats-Utskottet, den andra sjelfva denna Kammarern. Herrarne minnas väl att med anledning af tvenne motioner, väckta inom denna Kammarern, den ena af Herr Jonas Jonasson i Rassebygd, om lättnad af roterings- och rustningsbesväret, och den andra af Herr Jöns Pehrsson, om för-

*Ang. indelta
arméns upp-
sättande och
underhåll
af staten.
(Forts.)*

*Ang. indelta
arméns upp-
sättande och
underhåll
af staten.
(Forts.)*

svarsväsendets ordnande, Stats-Utskottet, som behandlat samma motioner, uti sitt nyligen här föredragna betänkande N:o 18 yttrat sig på följande sätt:

«Det vid sistlidna riksdag af Kongl. Maj:t framställda förslag till ny härordning blef icke af Riksdagen bifallet, men vid innevarande riksdags öppnande den 19 sistlidne Januari yttrade Kongl. Maj:t, det han vore sinnad att å nyo framlägga förslag till försvarets ordnande. Då således denna fråga ännu, så att säga, står på dagordningen, anser Utskottet det ej böra ifrågasättas att gå Kongl. Maj:ts förslag i förväg, vare sig genom lindrande af roterings- och rustningsbesväret eller genom fastställande af grunder för den nya organisationen».

Då nu angående dessa motioner och Herr Svenséns förevarande motion, hvilka synas mig röra samma fråga, Stats-Utskottet och Tillfälliga Utskottet N:o 3 kommit till samma slut på samma skäl, samt Stats-Utskottets utlåtande utan nämnärd diskussion blifvit af Kammaren godkänt, vågar jag hemställa, att jemväl Tillfälliga Utskottets förslag måtte röna samma öde.

I ett afseende vill jag dock gå motionären till mötes, i det nemligen, att jag vill tillkännagifva, att det ena af Utskottet åberopade skälet, nemligen att frågan till Riksdagen öfverlemnats uti delvis outredt skick, icke af mig inom Utskottet påyrkats, utan lemnar jag fullt erkännande åt den af motionären gjorda utredningen.

Emellertid yrkar jag, på grund af hvad jag i öfrigt anfört, bifall till Utskottets afstyrkande hemställan.

Herr Toll: Jag skall ej länge upptaga Kammarens tid med de ord jag nu går att säga.

Ingen kan villigare än jag erkänna den stora, ja den utomordentliga vigt nu föreliggande fråga har för vårt fädernesland. Det är derföre också som jag med ledsnad måste uttrycka den meningen, att motionären icke på det genomförda sätt, som varit önskligt, gifvit uppslag till frågans lösning. Sedan Herr Bergius nu yttrat sig, behöfver jag emellertid endast svara på en af motionärens anmärkningar, nemligen den han rigtar emot Utskottets yttrande, att förslaget delvis vore föga utredt. Ja, detta är, med allt erkännande i öfrigt åt den ärade motionärens goda afsigt, Utskottets åsigt, och jag tror att det har goda skäl för sitt påstående i detta fall. Jag behöfver i detta hänseende endast påminna om, att någon utredning om torpens värde ej finnes i motionärens förslag angifven, ehuru detta enligt hans förmenande är en vigtig del af frågan. Hit kan också anses höra utredningen af den frågan, hvem som lagligen eger dessa torp, samt frågan om huru deras uppskattning skall ske. Detta är nemligen en ganska kostsam procedur, hvartill motionen bort gifva någon ledning. Vidare synes det otvifvelaktigt, att staten genom den föreslagna åtgärden skulle förlora vissheten att städse kunna hålla regementena full-

*Ang. indelta
arméns upp-
sättande och
underhåll af
staten.
(Forts.)*

taliga, emedan anslaget måste komma att blifva otillräckligt till följd deraf, att såväl legans som lönens storlek är beroende af de stigande prisen på alla slags förnödenheter. Frågan blir därför, huru skall staten bete sig för att hålla stamtruppen fulltalig? Och jag tror att det blir svårt att i motionärens framställning finna svaret härpå. Jag föreställer mig visserligen, att motionären tänkt sig att detta skulle kunna ske antingen derigenom, att en eller par åldersklasser af de värnpliktige fullständigt öfvades i ändamål att bilda stamtruppen, eller ock genom direkt statsanslag för uppsättande af ny trupp till det felande antalets fyllande. I in- tetdera fallet får man dock af motionen nödig vägledning. Med ett ord, jag tror att Tillfälliga Utskottet har ganska rätt i sitt påstående, att motionären lemnat frågan allt för mycket outredd, för att den skulle kunna af Utskottet behandlas.

Detta har varit Utskottets åsigt. Hvad åter min personliga ställning till frågan beträffar, får jag tillägga, att jag delar motionärens åsigt i mycket, och särskildt beträffande önskvärdheten af, att någon kompromiss mellan grundskatte- och försvarsfrågan icke kommit till stånd. Några goda frukter i och för frågornas lösning förväntar åtminstone icke jag deraf. Men äfven i den saken har motionären icke i sin motion gjort något bestämdt uttalande; åtminstone förekommer i den s. k. klämman icke något yrkande, att en skrivelse, sådan han i öfrigt förordat densamma, skulle innehålla begäran om en skilsmessa i berörda fall. Hans motivering går visserligen i denna riktning, men dervid har det också staunat.

Under sådana förhållanden, och då Kammaren redan uttalat sin åsigt om enskilda motioner i försvarsfrågan, hvilka afslagits på den grund, att ärendet i dess helhet fortfarande är beroende af åtgärder från regeringen, som också bäst är i tillfälle att på grund af förhållanden, som hafva stöd i det allmänna tänkesättet, gifva den en för fosterlandet lycklig lösning, så tror jag icke, att Utskottet kunnat handla annorlunda än det gjort, och jag an- håller därför om bifall till Utskottets förslag.

Herr Jöns Pehrsson: Motionären har visserligen rätt deruti, att Utskottet knapphändigt behandlat frågan, men jag tror dock, att behandlingssättet icke är mycket olika det, motionären sjelf, såsom ledamot af Stats-Utskottet, varit med om att bereda en af mig väckt motion.

Anledningen, hvarför jag begärde ordet, var emellertid den, att Herr Bergius velat påstå, att den af mig väckta och den nu behandlade motionen voro likställiga. För min del tror jag, att de äro sins emellan så väsentligen olika, att de icke skulle kunna på en gång bifallas eller afslås. Motionären har nemligen här framkastat ett i forna dagar mycket ventileradt förslag, gående ut på att soldaterna skulle bibehålla sina torp, hvilket jag åter ansett vara en öfverruunen ståndpunkt. Vidare har han ordat om, att rust- och rothållare skulle åläggas en viss vakansafgift för

Ang. indelta
arméns upp-
sättande och
underhåll af
staten.
(Forts.)

hvarje rote, men allt detta anser jag för så outhärdliga förhållanden, att jag icke gerna ingår på detta område.

Hufvudorsaken, hvarföre Utskottet icke vidtagit någon åtgärd med motionen, var emellertid den, att, då Stats-Utskottet icke velat göra något vid motioner af liknande slag, det icke lönade mödan för ett Tillfälligt Utskott att å dithörande frågor nedlägga något arbete. Icke heller jag vill ingå i någon granskning af motionen, utan jag har, med hvad jag nu anfört, endast velat till protokollet nedlägga den erinran, att motionärens och min motion icke äro af samma hufvudinnehåll, emedan jag icke vill borttaga en enda soldat af indelta armén, utan att Kongl. Maj:t fått tillfälle skaffa en annan i stället, då deremot detta förslag icke för Kongl. Maj:t anvisar tillräckliga medel att bibehålla armén vid dess nuvarande styrka.

Friherre Koskull: I motsats till den siste talaren ber jag att få uttala mina sympatier för det hufvudsakliga uti Herr Svenséns förslag. Jag tror, att det lyckligaste sätt att lösa den stora frågan om vårt försvar vore att gå den väg, han föreslagit; ty jag betvivlar att våra ekonomiska omständigheter äro tillräckligt förmånliga, för att exercera en värnpliktig armé till den tidslängd, som erfordras för att den skall befinnas lämplig att ensam försvara vårt land. Våra medel räcka nemligen icke till att underhålla den så länge, att den kan erhålla en sådan öfning.

Man har i denna Kammare och, jag tror, i ännu högre grad äfven i Medkammaren uttalat en åsigt, som nästan blifvit en trosartikel, nemligen att indehningsverket icke vore kapabelt af vidare utveckling; men ett sådant påstående vågar jag på det högsta bestrida. Genom att bibehålla soldaterna vid deras fasta bostäder, hvilka staten skulle öfvertaga, och genom inköp af allt flera torp för samma ändamål vore det underligt, om icke denna institution skulle kunna uppnå en så hög utveckling, som man behagar gifva densamma.

Att Utskottet i denna fråga icke gjort annat än det gjort kan emellertid icke falla mig in att klandra, under närvarande förhållanden; men jag är öfvertygad om att Herr Svenséns motion varit ganska berättigad, i det hänseende nemligen, att vi derigenom hålla den vigtiga frågan uppe och på så sätt föranledas att tänka på de i densamma uttalade principer, innan den till slutligt afgörande förekommer. Jag har således intet yrkande att för närvarande framställa.

Grefve Björnstjerna: Jag ber endast att få yttra några ord i anledning af hvad den siste talaren anfört. Vi hörde under diskussionen om garnisonskommenderingarne till Karlskrona Herr Jöns Pehrsson riktigt anmärka, att hvarje gång den indelta soldaten utkommenderas från sitt torp eller från de syssel-sättningar, hvaraf han och hans familj lefva, är detta för honom

en verklig olycka. När soldaten således alltid med en viss motvilja går till hvarje kommandering, bevisar detta tillräckligt, att en trupp af denna beskaffenhet icke kan antagas blifva ett dugligt befäl för vår beväring — och detta skulle ju dock vara hufvudsaken; ty låt oss inköpa aldrig så många torp, få vi ändock aldrig en så stor armé, att vi kunna undvara denna beväring. Den kommer alltid att utgöra den stora massan af våra trupper, den för hvilken stamsoldaten skulle vara ledare. Detta åter är helt simpelt omöjligt med en trupp, som anser för en olycka hvarje gång den inkommeras till en sådan tjänstgöring, hvarigenom den skulle kunna utbildas till dugligt befäl.

*Ang. indelta arméns uppsättande och underhåll af staten.
(Forts.)*

Jag vill vidare påminna derom, att Riksdagen år 1873 förklarade, att vårt försvar måste byggas icke på en stamtrupp utan på allmän värnpligt. Detta var, efter min öfvertygelse, en stor och riktig tanke. Att denna fråga sammanbands med frågan om grundskatternas aflösning, var äfven fullt riktigt, ty endast härigenom kan frågan vinna en tillfredsställande lösning. I motsats till motionären tror jag att saken skall få en sådan, för fosterlandet lycklig utgång och hoppas att stunden, då detta sker, icke är så långt afvägsen, att icke både motionären och jag få upplefva densamma.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Svensén: Jag ber att få uttala min tacksägelse till den ledamot af Utskottet, som funnit yttrandet i dess betänkande om det outhärdliga skicket, hvori frågan af motionären till Riksdagen öfverlemnats, hafva tillkommit utan att egentligen hafva synnerligt skäl för sig. Jag tror nemligen, att den utredning Utskottets ordförande här nyss förklarar sig velat att motionären åstadkommit, icke kunnat så lätt erhållas. Utredning af frågan om torpens värde hade jag föreställt mig och äfven sagt icke kunna uppgöras på en kammare, utan den frågan måste lösas på ett annat sätt; och hvad angår Herr Tolls anmärkning, att stamtruppen icke skulle kunna hållas fulltalig, och att jag härom borde hafva yttrat mig i min motion, tror jag icke detta, då motionen endast afser en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t vid den nya härordningens genomförande ville taga vissa uppgifna omständigheter i betraktande.

Representanten på kronobergsbänken får jag erinra om, att det väl är någon skilnad mellan hans till Stats-Utskottet remitterade motion, gående ut på 100,000:tals kronor, och denna af Tillfälligt Utskott behandlade motion, i hvilken endast är fråga om att få en grundsats uttalad och framförd till regeringen.

Jag föreställer mig, att hvad jag föreslagit i min motion ovilkorligen måste föregå den nya härordningens införande. Det har aldrig fallit mig in, att vi fortfarande i alla tider skola hafva detta indelningsverk, utan det är just under öfvergångstiden jag önskade, att dessa af mig angifna grunder blefve följda och till-

*Ang. indelta
arméns upp-
sättande och
underhåll
af staten.
(Forts.)*

lämpade. Då nu så är förhållandet, vill jag hemställa, om icke Kammaren skulle vilja till Utskottet återremittera frågan, så att Utskottet något litet kunde taga i öfvervägande de af mig anförda motiven. Jag föreställer mig nemligen, att man vid granskningen af en motion icke blott och bart bör läsa sjelfva klämman, utan äfven något fästa sig vid de anförda motiven och vederlägga dem, derest de ej äro rigtiga.

Herr Fredricson: Jag skulle helst hafva önskat, att denna motion aldrig kommit fram, då det af densamma tyckes, som om motionären vore långt efter sin tid.

Jag tror att man på förhand kunde veta hvilket öde motionen skulle röna, och jag anser att Utskottet handlat alldeles rätt, då det icke fästat något afseende vid densamma, hvadan jag också yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr von Schoultz: I likhet med den ärade representant på stockholmsbänken, som nyss yttrat sig, anser jag, att vårt försvaret, om det på ett tillfredsställande sätt skall kunna motsvara hvad dermed är ämnadt, ovilkorligen måste byggas på den allmänna värnpligtens grund. Man har här mer än en gång beklagat, att Riksdagen kommit att sammanknyta orduandet af vårt försvaret med grundskatternas afskrifvande; men jag hemställer, om icke, sedan Riksdagen gjort denna sammanknytning och för regeringen uttalat sina åsikter härom, samt regeringen, på grund af hvad Riksdagen sålunda uttalat, sedermera framlagt ett förslag, och vidare detta förslag, sådant det vid nästlidet års riksdag förekom, visserligen icke antagits, men likväl rönt bifall af ett icke fåtal ledamöter äfven i denna Kammare, detta bifall, på det sättet uttryckt, att desse ledamöter ville förena sig om den modifikation af förslaget, som Herr Ola Jönsson i Kungshult då uttalade, om icke — säger jag — det vill synas, som man nu från hvarandra helt och hållet söndrade dessa med hvarandra sammanknutna frågor, som om man ville sönderrifva den grundval, man först lyckats lägga, hvarigenom en del af det arbete, som på grund af denna tankeförutsättning redan blifvit uppfyllt, skulle blifva ett Sisyphusarbete, och stenar rulla tillbaka. Det vore önskligt, att de herrar, som nu äro missnöjde med denna sammanbindning af frågorna, ändå ville förlika sig med detta faktum. Jag för min del kan dertföre icke annat än helt och hållet instämma i den ärade stockholmsrepresentantens uttalande.

Hvad den förevarande motionen beträffar, så läser det väl vara oförnekligt, att den inkommit till Utskottet i ett mera outveckladt skick; och icke heller kan man gerna förutsätta, att Utskottet, om det också i ett eller annat hänseende ville gilla Herr Svenséns motion, skulle utarbete den i ett sådant skick, att den kunde på ett tillfredsställande sätt för Kammaren framläggas. Under närvarande förhållanden är således icke annat att göra än att bifalla.

Utskottets förslag, hvarom jag vill framställa yrkande, på samma gång jag uttalar den innerliga förhoppningen, att, såsom jag förut antydt, den grundval vi lagt icke må återigen upprivas.

Herr Johan Jönsson: Jag brukar vanligen icke vara mångordig, och jag skall icke heller nu vara det.

Jag har begärt ordet med anledning af den siste talarens instämmande med Herr Grefve Björnstjerna. Desse talare nämnde, att 1873 års Riksdag beslutat, att vårt försvarsväsende skulle *uteslutande* fotas på den allmänna värnpligtens grund. Jag röstade icke för antagande af sista Riksdagens förslag till värnpligtslag, och jag kommer icke heller framdeles att rösta för något förslag, som *uteslutande* fotats på värnpligtens grund, ty 1873 års Riksdags beslut var, att försvarsväsendet skulle grundas, icke, såsom man påstår, uteslutande på allmän värnpligt, utan på stam och beväring i sammanhang med grundskatternas afskrifning. På grund deraf vill jag inlägga min protest mot de yttranden, som afgifvits af Herrar Grefve Björnstjerna och von Schoultz, men har för öfrigt icke något yrkande att framställa.

Härmed var öfverläggningen slutad. Sedan propositioner gifvits enligt de yrkanden, som derunder blifvit framställda, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

§ 2.

Till afgörande företogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 21, i anledning af väckt förslag om upphäfvande i viss mån af den så kallade indigenatsrätten. *Ang. upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten.*

Berörda förslag, som Ledamoten af Första Kammaren Herr H. Schönbeck framställt i sin till Utskottet hänvisade motion, N:o 24, var så lydande:

«att Riksdagen ville för sin del, med upphäfvande af hvad som deremot nu kan finnas stridande i 19 kap. 1 § kyrkolagen, besluta om införande i samma § af följande ord:

Ansökan om inträde i prestebetet skall ingifvas till domkapitlet i det stift, inom hvilket sökande vill blifva anställd».

Och hade, i anledning af Herr Schönbecks ifrågakvarande motion, Utskottet hemställt:

«att Riksdagen för sin del måtte besluta, att hvad lag och särskilda författningar innehålla derom, att ej någon må vinna inträde i prestebetet inom annat stift, än der han är född, skall upphöra att vara gällande».

Reservationer mot nämnda hemställan voro inom Utskottet afgifna

af Herrar Ribbing, Asplund och Torpadie, hvilka ansett, att Utskottet i anledning af motionen bort tillstyrka fullständigt upphäfvande af indigenatsrätten; samt

af Herr Lyth.

Efter uppläsning af Utskottets förslag anförde

Ang. upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten.
(Forts.)

Grefve Sparre: Genom någon ovana hos Lag-Utskottets sekreterare samt förbiseende vid justeringen i Utskottet af detta utlåtande har sjelfva den s. k. klämman icke fått den rätta formen. Jag hemställer således, att Kammaren måtte gilla följande form för klämman: «att Riksdagen för sin del måtte besluta följande förordning: Hvad lag och särskilda författningar innehålla derom, att ej någon må vinna inträde i prestebetet inom annat stift, än der han är född, skall upphöra att vara gällande».

Herr Lyth: Jag ber att med några ord få angifva de skäl, som föranlett mig att reservera mig mot Utskottets tillstyrkande af motionärens förslag.

Först anser jag mig böra nämna, att, ehuru jag i sjelfva saken är enig med de öfrige tre reservanterne mot Utskottets förslag, Herrar Ribbing, Torpadie och Asphund, jag likväl icke kunnat förena mig med dem i det slut, hvartill de kommit. Dessa reservanter önskade nemligen, att Utskottet skulle tillstyrka fullständigt upphäfvande af indigenatsrätten, hvaremot jag för min del trodde, att Utskottet icke var berättigadt att framkomma med ett sådant förslag, då motionären icke begärt mera än en del af denna rätts borttagande, eller den del, som nu förbjuder en teologie studerande att söka ordination inom annat stift, än der han är född och uppfostrad. Det är på grund af 42 § i Riksdagsordningen som jag trodde Utskottet icke vara berättigadt att tillstyrka äfven den andra delens af indigenatsrätten upphäfvande, då detta icke blifvit af motionären begärdt eller stode i närmare sammanhang med sjelfva motionen. Dessa voro i allmänhet de skäl, hvarför jag har ansett mig böra yrka afslag å motionen.

Hvad vidare sjelfva saken beträffar, så ber jag att derom få yttra några ord. Att nu gällande lagbestämmelse om indigenatsrätten är ett stadgande, som öfverlevvat sig sjelft, lär icke behöfva många bevis. Detta stadgande tillkom i en tid, då det var öfverflöd på prester, och det afsåg då att hindra, det icke studerande från ett stift trängde sig in på ett annat och sålunda undanskjöto detta stifts egna barn. Nu är förhållandet annorlunda. Vi lefva nu i en tid, då det är brist på prester, och vid sådant förhållande anser jag, att detta föräldrade stadgande bör helt och hållet försvinna.

Redan 1867 års Riksdag har uttalat sig för upphäfvande af denna rätt i dess helhet; och jag hoppas att denna Kammare ännu icke ombytt åsigt i denna fråga. Jag tror icke heller, att någon fördel eller nytta vinnes genom att bibehålla en lag, som förbjuder prest att söka befordran i annat stift, än der han är ordinerad; tvärtom anser jag indigenatsrätten innebära mycken skada och hinder för en ändamålsenlig utveckling af kyrkan och dess idé i vårt land. Jag tror nemligen för det första, att genom bibehållande af indigenatsrätten och vissa andra lagbestämmelser,

såsom dessa många onödiga examina, som åläggas prester och teologie studiosi, hindras en mängd ynglingar från att ingå i prestembetet. Indigenatsrättens bestämmelser åstadkomma vidare en skadlig söndring mellan presterskapet inom de särskilda stiften, hvarigenom äfven hindras det lif och den rörlighet i kyrkan, som tiden fordrar. Likaså tror jag, att den slentrian, hvarmed, såsom min granne till venster för några dagar sodan yttrade, kristendomsundervisningen på några ställen i vårt land bedrifves, kanske har till en del sin grund just uti den afsöndring, som nu råder mellan de särskilda stiften och deras presterskap. Att icke någon fara för kyrkan, församlingen eller presterskapet skulle uppstå genom att borttaga indigenatsrätten, bevisas bäst derigenom, att denna rätt icke finnes i de öfriga lutherska länderna i Europa, såsom Tyskland, Norge, Danmark m. fl. Häraf kommer äfven, att man icke kan tala om denna sak med en prest från dessa länder, utan att utlänningen drager på munnen, då han hör att vi ännu bibehålla denna anakronism i vår kyrkliga lagstiftning.

Vidare vill jag nämna, att här finnes t. ex. rättighet för folkskole- och elementarlärare att söka tjänster öfver hela landet, och man har icke hört några olägenheter deraf; tvärtom har denna rättighet utan tvifvel åstadkommit mycken nytta och gagn. Nu kan man väl säga, att då Utskottet föreslagit borttagande af en del af indigenatsrätten, så borde man med tacksamhet mottaga detta erbjudande, så mycket hellre som kyrkomötet för sin del redan antagit samma lagförslag; man kunde ju framdeles upphäfvä äfven den andra delen af indigenatsrätten, som handlar om förbud för redan ordinerad prestman att utom det stift, der han är anställd, söka befordran. Men för min del får jag säga, att jag tror det skulle lända till skada för sjelfva hufvudsaken att på detta sätt stympa frågan; ty, om nu Lag-Utskottets hemställan vunno Riksdagens bifall, så skulle man deraf kunna fatta den föreställningen, att Riksdagen numera frånträdit sin genom 1867 års underdåniga skrifvelse uttalade åsigt i frågan, hvartill kommer, att genom ett sådant beslut upphäfvandet af den andra, viktigare delen af indigenatsrätten, eller ansökningsrättens frigifvande, skulle komma att draga alltför långt ut på tiden, ehuru, såsom jag tror, det vore nödigt att så fort som möjligt taga i tu äfven med denna senare del af frågan, enär, såsom jag redan nämnt, borttagandet af jus indigenatus i dess helhet otvifvelaktigt skulle lända svenska kyrkan till mycket gagn och fördel. Om dessutom jus indigenatus till någon del skulle ännu anses böra bibehållas, så vore det utan tvifvel den del deraf, som stadgar, att de unge teologie studiosi efter aflagda examina borde åläggas att börja sin presterliga tjenstgöring just inom det stift, inom hvilket de blifvit födde och uppföstrade. Det finnes till och med många skäl som tala för ett sådant stadgande, såsom att de inom födelsebygden hafva sina bekanta, att de der känna folklifvet och spraket, att de der hafva många äldre vänner och släktingar, som kunna råda dem i början af deras bana, hvartill kan läggas, att

Ang. upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten.
(Forts.)

Ang. upphäf-
vande af den
s. k. indige-
natsrätten.
(Forts.)

dymedelst prestbristen i de svagare stiften komme att i någon mån minskas.

Skulle nu emellertid Lag-Utskottets föreliggande förslag bifal-
las af Riksdagen och derefter äfven af näst sammanträdande all-
männa kyrkomöte godkännas, så fruktar jag att följden deraf
skulle blifva den, att de fleste unge prestmän skulle söka sig in
på de stift, der de bästa utsigterna till hastig befordran för till-
fället förefunnes eller der goda lägenheter stode till buds, hvaraf
åter följden blefve, att prestbristen i andra svagare stift komme
att göra sig än mer känbar.

Af dessa skäl tror jag, att det vore fördelaktigast för saken
i dess helhet, att vi nu afslå Utskottets förslag, hvarföre jag ock,
såsom jag redan i min reservation angifvit, yrkar afslag å såväl
Utskottets förslag som ock å motionen.

Greffe Sparre: För att göra reda för den historiska
gången af denna fråga ber jag att först få uppläsa en del af 1867
års Riksdags underdåniga skrifvelse i ämnet. Nämnda skrifvelse
innehåller: «att det för prestkandidater, som fullgjort de för ordi-
nation föreskrifna prof, *bör vara öppet* lemnadt att söka anställ-
ning och varda ordinerade i hvilket stift inom riket de helst åstunda
och tillfälle till deras användande gifves»; hvarjemte Riksdagen
uttalar den mening, «att *önskligt vore*, att rättigheten att söka
prestsysslor öfver hela riket kunde hvarje prest medgifvas utan
hänsyn till, hvilket stift han tillhörde». Det märkes häraf, att
redan 1867 års Riksdag delade denna fråga i två delar, nemligen
1:o rättighet för prestkandidat att söka anställning i hvilket stift
han helst önskar och 2:o frigifvande af ansökningsrätten, i afse-
ende hvarå det dock synes ligga någon tvekan i samma skrifvelse,
i det Riksdagen blott uttalar sig om «önskvärheten» af denna
ansökningsrätts utsträckning. När kyrkomötet hördes öfver denna
Riksdagens underdåniga skrifvelse, svarade mötet ett obetingadt ja
på den första frågan, eller den om frihet för teologie studerande
att söka ordination i hvilket stift de helst önska; men ett lika
obetingadt nej på den andra, eller den om rättighet för prest att
söka befordran öfver allt i riket, utan att vara bunden af stifts-
indelningen. Kyrkomötet har för detta svar anført följande skäl:
«att den viktiga kontinuiteten vid uppsigten från stiftsstyrelsernas
sida öfver prestens lära och lefverne skulle i väsendtlig mån rub-
bas och i följd häraf samma styrelser komma att sakna den när-
mare personliga kännedom, hvilken genom föreskriften att vid
förslags upprättande afseende skall fästas å personernas nit och
försigtighet i embetets handhafvande, vore af synnerlig vikt och
betydelse»; och vidare «att derigenom grunden för hela den när-
varande stiftsindelningen blefve rubbad och församlingarne möjli-
gen kunde komma att till stor del betjenas af församlingslärare,
hvilka vore främmande för de särskilda orternas egendomliga för-
hållanden». Jag vill för min del tillägga ännu ett skäl. Enligt

min uppfattning väljer församlingen sin kyrkoherde eller kaplan icke blott på grund af den profpredikan, han hållit, utan jemväl med afseende å den kännedom, församlingen redan eger om hans personliga egenskaper. En sådan kännedom om sökandens personlighet är i allmänhet taladt omöjlig, om ansökningsrätten icke är inskränkt till det stift, för hvars räkning sökanden från början blifvit ordinerad och der han tjenstgjort.

Den siste talaren nämnde Norge. Så vidt jag icke alltför mycket misstager mig, utnämnas presterna der af Konungen. Församlingarne hafva ej någon valrätt. Jag tror att förhållandet i Danmark är detsamma. När nu kyrkomötet afstyrkt denna senare del, men tillstyrkt den förra, så synes det mig att Lag-Utskottet handlat välbetänkt, då det inskränkt sig till att föreslå borttagandet af förbudet för teologie studerande att söka ordination utom det stift, der de äro födde. Medgifvas måste, att allt hvad som rör kyrkan och dess förhållanden är särdeles ömtåligt, och för min del vill jag väl betänka mig, innan jag bidrager till att rubba förhållanden, hvilka växt in i folkets uppfattning. I alla fall skulle ju kyrkomötet motsätta sig ansökningsrättens frigifvande, och sannolikt skulle Kongl. Maj:t icke ens för andra gången förelägga kyrkomötet ett förslag, som redan blifvit af mötet helt och hållet förkastadt. Utskottets förslag synes mig derföre i alla afseenden välgrundadt.

Det egentliga skälet till afslag, som den föregående ärade talaren framställde, var hans farhåga att, genom bifall till den af Utskottet förslagna lagförändringen, den ännu viktigare frågan om ansökningsrättens frigifvande skulle blifva undanskjuten. Jag är af motsatt tanke. Jag tillhör deras antal, som visserligen vilja nyttiga reformer, men önska små steg i sender. Dessa kunna ju uttagas så mycket oftare, och man vinner genom att så gå till väga den stora fördelen, att alla starka brytningar undvikas. Ur den synpunkten sedt, är den åtgärd, Utskottet nu föreslagit, endast ett litet steg, en formalitet, som blifvit undanröjd, ty enligt de upplysningar, Utskottet erhållit, har på senare tiden, vid gjord ansökan om dispens från förbud att söka ordination utom stiftet, Kongl. Maj:t aldrig vägrat sitt samtycke.

Af alla dessa skäl, och då jag är långt ifrån att tro, att det steg, vi nu stå i begrepp att taga, skall kunna motverka den större reformen, eller borttagandet af hela den s. k. infödingsrätten, såsom den siste talaren befarade, utan snarare tvärtom utgör en förberedelse till nämnda reform, så hemställer jag för min del om bifall till Utskottets förslag.

Herr Lithner: Herr Grefve och Talman! Mine herrar! Då den föreliggande frågan helt och hållet ligger inom det kyrkliga gebitet, så hoppas jag att Kammararen har tålmod att afhöra ett yttrande i frågan af en kyrkans man. Det är möjligt, att en eller annan af Kammarens ledamöter i sjelfva verket icke gjort sig reda för hur denna fråga egentligen står. Jag vill derföre försöka att

Ang. upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten.
(Forts.)

Ang. upphäf-
vande af den
s. k. indige-
natsrätten.
(Forts.)

något litet belysa densamma. Under nuvarande förhållanden finnes i Sveriges rike ingen så ofri varelse som den obefordrade extra ordinarie prestmannen. Han får icke bestämna, hvad hvarje svensk arbetare får — *stället*, der han vill arbeta, och icke ens den *arbetslön*, han önskar. Han får icke bestämna om sin flyttning från en ort till en annan, derest han vantrifves på det förra stället, utan står i detta som i alla andra afseenden under stiftsstyrelsens kommando och till dess förfogande samt måste i alla afseenden lyda dess befallningar; han är närmast att förlikna vid en «glebæ adscriptus». Nu har man visserligen genom föreliggande förslag från Lag-Utskottet, hvilket förslag också, enligt hvad betänkanudet upplyser, vunnit kyrkomötets bifall, sökt i någon mån förbättra de obefordrade prestmännens ställning, men då förslaget endast afser att meddela den unge teologie studeranden tillåtelse att söka *ordination* inom det stift, han helst önskar, hvaremot en prests *befordran* fortfarande skulle vara inskränkt till det stift, der han blifvit ordinerad, så innehåller förslaget i sjelfva verket ingenting i riktning af ett undanrödjande af detta stora missförhållande inom vår svenska kyrka.

Lag-Utskottets ordförande ansåg det möta hinder att medgifva allmän ansökningsrätt för prestmän, emedan det skulle omöjliggöra den personliga uppsigten öfver de unga prestmännens kondukt eller, såsom det heter i betyget, deras uppförande i lära och lefverne. Denna uppsigt handhafves af konsistorierna stiftsvis — upplyste talaren — och är under nuvarande förhållanden jämförelsevis lätt att verkställa. Jag får härvid anmärka, att detta icke håller streck, ty det finnes redan många församlingar i landet, hvilka halva hvad man kallar jus presentandi eller jus vocandi, d. v. s. rättighet att till besättande af ordinarie prestsyssla kalla öfver hela riket. Dervid tillgår på det sättet, att konsistorium i det stift, der den kallade har sin verksamhet, afgifver ett betyg öfver bemälda prestmans förhållanden i lära och lefverne. Någon närmare kontroll eller tillsyn öfver dessa förhållanden existerar icke enligt svensk lag. Således är det tydligt, att äfven under nuvarande förhållanden utbyte af prester de olika stiftens mellan kan ega rum, men oftast just till förmån för dessa privilegierade församlingar, hvilka ega rätt att från hvilket stift som helst i riket kalla prest. Jag kan ej inse hvarföre, om man nu skulle medgifva att ansökningsrätten blir utsträckt öfver hela riket, i stället för att den nu är inskränkt stiftsvis, det skulle vara svårare i ena än i andra fallet att öfvertyga sig om den till val ifrågasatta prestens kondukt. Den s. k. infödingsrätten må hafva haft sin nytta och sitt berättigande den tid, då tilloppet på sökande till prestsysslor var utomordentligt starkt, men numera eger icke samma förhållande på långt när rum, ty öfverallt inom stifteten klagas öfver prestbrist, föranledd till stor del just af det ofrihetstillstånd, till lefnadsvilkor, vistelseort m. m., de obefordrade presterna måste underkasta sig. Denna tryckta ställning gör, att

de unge ämnesvennerne, då de skola färdiga afgå från universitetet, söka sig in på andra banor än den, som står öppen för en kyrkans tjänare, och taga anställning inom andra verksamhetsområden, der de åtminstone ega frihet att själfva bestämma den ort, hvarest de vilja arbeta, och betalningen för sitt arbete. Jag föreställer mig, att då man sålunda öfverallt hör klagas öfver prestbrist, och då stiftsstyrelserna, hvilka så hårdnackadt hålla på indigenatsrätten, icke ens kunna förse församlingarne med nödigt antal ordinarie prester, rätta sättet att komma ur förlägenheten vore att nu med ens frigöra hela saken, på det att de ordinarie presterna själfve och församlingarne, hvilka naturligtvis äro angelägna att erhålla dugliga och välkända extra ordinarie prester, själfva i mån af behof må få skaffa sig sådana. För närvarande är det åtminstone inom en del stift omöjligt att anskaffa dylika. Jag står här t. ex. kallad såsom riksdagsman, och det är icke möjligt för det konsistorium, under hvilket jag hör, att skaffa en extra ordinarie adjunkt till församlingen, derföre att jag icke får bjuda en ung prestman från annat stift den lön, hvarmed han skulle kunna finna sig tillfredsstäld. Nu kan man visserligen invända, att en så beskaffad rättighet för unga obehörade prester att förflytta sin verksamhet ur det stift, dit de höra, lätt skulle kunna utverkas, men då dermed icke följer ansökningsrätt, så anser hvar och en sig höra stanna inom sitt stift. Den unge prestmannen resonnerar med sig själf ungefär så här: jag får icke lyssna till detta fördelaktiga anbud från ett främmande stift, emedan jag der icke eger ansökningsrätt och således ej kan draga nytta för framtiden af det arbete, jag der i egenskap af extra ordinarie prest nedlagt. Jag får i stället underkasta mig några års slaveri inom det stift, der jag blifvit ordinerad, för att der möjligen kunna få något i framtiden.

Vidare tillåter jag mig dröja litet vid hvad Lag-Utskottet anfört med afscende å kontrollen. Om jag t. ex. antager, att en ung teologie studiosus från Skåne finner lämpligt att antaga någon extra ordinarie prestbefattning inom Hernösands stift, att han stannar der 10 till 12 år, men derefter återvänder till Skåne, då frågar jag: hvem har då den närmare tillsynen öfver personens kondukt, som man antager vara en så nödvändig följd af samboendet inom samma stift? Han är ju alldeles samma främmande person, då han efter 10 år kommer tillbaka, som hvilken annan som kommer dit. Jag kan icke förstå annat än att, om konsistorium fullgör sin skyldighet att noga följa och öfvervaka prestmannens uppförande, det också har full rätt, full skyldighet och fullt tillfälle att afgifva betyg öfver hans uppförande i lefverne och lära.

Den ädle grefven och utskottsordföranden har sagt, att hans princip i fråga om framåtgående på reformernas bana är atttaga små steg, men många. Ja, otvifvelaktigt är detta ett gansk vackert trippande på reformernas bana, men jag tror att, hvad denna reform angår, förhållandet i Sverige för närvarande är sådant, att

*Ang. upphäf-
vande af den
s. k. indige-
natsrätten.
(Forts.)*

Ang. upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten.
(Forts.)

steget bör tagas fullt ut, att fri ansökningsrätt bör medgifvas öfver hela landet för alla prestmän. Vi äro numera icke så obekanta med hvarandra i de skilda landsändarne; genom lättade kommunikationer och förändrade förhållanden i öfrigt äro vi nu mera än förr ett folk med ett språk, och vi kunna derföre utan fara medgifva en sådan utsträckning af ansökningsrätten, som Kyrkoherden Lyth i sin reservation föreslagit.

För min enskilda del skulle jag helst vilja begära återremiss, på det Lag-Utskottet måtte komma i tillfälle att taga i betraktande, huruvida det icke vore skäl att just nu taga detta steg fullt ut. Man säger, att detta måhända skulle möta motstånd hos ett blifvande kyrkomöte. Det är möjligt; men det är också möjligt att ett så beskaffadt energiskt uttalande från Riksdagens sida kan hafva det inflytande på kyrkomötet, att detta en gång, förr eller senare, finner sig tvunget att medgifva upphörande af denna medtidsinstitution, som aldeles icke passar för vår tid och våra förhållanden.

Jag skulle, som sagdt, vilja anhålla om återremiss af betänkandet i den riktning jag antydt, men då jag har anledning tro att detta mitt yrkande icke skulle vinna bifall, förenar jag mig med dem, som yrkat rent afslag, ty hvad Utskottet nu föreslagit skämmer i själva verket bort hela saken.

Herr Abr. Rundbäck: Jag är fullkomligt ense med Utskottet och jag skall be att från början få tillkännagifva, det jag kommer att yrka bifall till Utskottets förslag. Det billigaste en människa kan fordra är väl det, att hon får välja sitt verksamhetsfält hvar helst hon vill, och att hon icke likasom växten måste vara bunden på den lilla torfva, der hon födes. Jag finner detta vara så billigt, att jag under de 20 år, jag såsom ledamot af domkapitel afgifvit utlåtande öfver ansökningar rörande prestkandidaters inträde i främmande stift, alltid ansett mig böra sätta den personliga sjelfbestämmningsrätten framför andra konsiderationer. Men skulle vi nu utsträcka rättigheten för presterna derhän, att de erhöle rätt att, sedan de vunnit inträde i ett stift, söka beställningar öfver hela riket, skulle detta, i min tanko, komma att betydligt skada församlingssvärderna och gudstjensten. Ett af skälen derför är det, att jag tror, att de transportsökande skulle blifva ganska många. Vi hafva bortåt 3,000 prester i vårt land. Tänk om oss, att 100 presterliga lägenheter samtidigt vore lediga, och att sökande från främmande stift funnes till hvarje lägenhet. Vi skulle då få se hundratals prester ute på resor från norr till söder, från öster till väster, och detta skulle förorsaka, att det blefve i denna prestbristens tid omöjligt för konsistorierna att uppehålla gudstjensten och församlingssvärderna. Det är redan nu svårt att i vissa stift, när två eller tre prester sjukna eller för någon orsak behöfva tjänstledighet, finna andra, som kunna sättas i deras ställe, så att man icke behöfver aflysa gudstjensten eller öfveranstänga

presterna. En annan fara för församlingvården skulle uppkomma derigenom att i de fattigare stiftet, der presterna hafva små inkomster, alla de bättre och dugligare presterna skulle söka sig bort, för att få en bättre utkomst på annat håll, och då Wexjö stift speciellt är ett sådant stift — komministratorerna der rendera icke i allmänhet mera än 800 å 1500 kronor — kan man väl finna, hvilket inflytande ansökningsrättens frigifvande skulle utöfva på detta stift. På Gotland tror jag inflytandet icke skulle blifva så stort, ty Gotland är likasom en verid för sig sjelf, som kallar det öfriga Sveriges inbyggare för främlingar och främlingar för svenskar, och det är sannolikt, att ingen gotländing skulle söka beställning på fastlandet. Men i öfriga delar af riket är förhållandet mycket olika beskaffadt.

Ang. upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten.
(Forts.)

Äfven i ett tredje hänseende skulle en sådan anordning vara skadlig för församlingvården, ty på samma gång man t. ex. inom Småland skulle få till prester norrländingar, vermländingar eller skåningar — ehuru jag visserligen icke tror, att så många från Skåne skulle söka befördran inom detta stift — så skulle man erhålla till prester personer, som icke skulle känna till befolkningens vanor eller lefnads- och åskådningssätt, och jag tror, att härigenom skulle ett främmande förhållande uppstå mellan församlingsmedlemmarne och själasörjaren.

Man säger visserligen, att nu finnas vissa församlingar med jus præsentandi, äfvensom regala pastorat, till hvilka prest må tagas från hela riket. Men, mine herrar, hvad de regala pastoraten beträffar, så veta vi, att Konungen utnämner presterna i dessa. Det är således en central myndighet, som utnämner dem. En sådan central styrelse finnes, såsom Grefve Sparre antydde, i Norge och äfven i Danmark, der icke några sådana stiftsstyrelser som hos oss finnas, och församlingarne ega i detta land icke rätt att sjelfva välja vare sig prest, klockare eller skollärare, hvilket må vara sagdt till bevis derpå, att vi äfven i detta fall ega större frihet än andra folk. Om vi i Sverige hade en sådan centralstyrelse, som utnämnde alla prester, så skulle det icke falla mig in, då i så fall alla prester lydte under denna styrelse, att motsätta mig, att man upphäfde förbudet för prest att söka anställning utom sitt stift.

Då nu kyrkomötet gått in på denna del af reformen, som Lag-Utskottet tillstyrkt, hafva vi alla utsigter att få den att gå igenom. Om vi deremot nu skulle sätta oss mot kyrkomötet och ingå till Kongl. Maj:t med en ny anhållan, som konsistorierna förmodligen skulle komma att afstyrka, blifva vi stående på samma punkt som förut.

Jag vill icke längre upphålla Kammarens tid, utan får jag yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Anders Persson: Jag kommer till samma slut som den siste talaren, men icke på de af honom åberopade skäl, utan på de skäl, som Grefve Sparre anförde.

Ang. upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten.
(Forts.)

En talare från gotlandsbanken yttrade, det han hoppades, att Kammaren icke skulle ändra sina vid 1867 års riksdag uttalade åsikter. Ja, jag hoppas det också, men icke kan det sägas, att man ändrat åsikter, om man antager en del af frågan. Kyrkomötet har antagit denna del, och reformen kan nu blifva lag. Om man nu afslår motionärens förslag på det skäl, att det icke innefattar den presterliga ansökningsrättens frigifvande, utan endast upphäfvande af indigenatsrätten i inskränkt mening, kommer säkerligen den nu föreslagna reformen att icke blifva lag på tjugu år.

Under sådana förhållanden tror jag icke att man bör afslå det af motionären framställda förslag, utan får jag yrka bifall till det samma.

Herr Ehrenborg: I den omfattning diskussionen här har fått genom de afgifna reservationerna, föreligga, så vilt jag förstår, två mycket skilda saker, af hvilka den ena icke rätteligen bort i detta ärende inkomma. *Ett* är hvad motionären föreslagit och Utskottet tillstyrkt, nemligen att teologiske studiosi skulle få frihet att ingå i hvilket stift de vilja — *ett annat* är, att ansökningsrätten skulle blifva fri öfver hela riket för hvarje prest, hvilket stift han än må tillhöra. Om också dessa saker förr varit gemensamt behandlade, måste det dock erkännas, att de äro så väsentligt skilda, att, efter min uppfattning, Lag-Utskottet, om det, med anledning af motionen om frihet att ingå i hvilket stift man vill, hade tillagt jemväl en tillstyrkan af full ansökningsfrihet för prestmän, skulle hafva öfverskridit sin grundlagsenliga befogenhet. Jag har i dag på förmiddagen i en annan fråga klandrat ett annat Utskott för allt för mycken samvetsgramhet, då det funnit sig förhindradt att tillstyrka ändring i ett under dess behandling hörande förslag; men här är fråga om ett alldeles *nytt* förslag, deröfver Utskottet, som sagdt, icke grundlagsenligt kunnat afgifva utlåtande. Dessa två frågors gång och utveckling böra vara för herrarne kända; ordföranden i Lag-Utskottet har redogjort för hvad som skedde vid 1867 års riksdag och 1868 års kyrkomöte. Jag vill tillägga att enligt 1867 års Riksdags förhandlingar meningarne om det större och genomgripande förslaget voro ganska delade. Det framhölls från minoritetens sida, att en så genomgripande reform icke blott förutsatte helt andra lagar angående ansökning till och tillsättning af presterliga tjänster än dem vi nu ega, utan ock att den skulle nästan utplåna den faktor vid tjänsters tillsättande, som grundar sig på personlig kännedom om sökandena, och följaktligen inskränka dessa bestämmelser till hvad som vid tillsättande af rent världsliga tjänster utgör det förmäligaste: pappersmeriter.

Detsamma framhölls inom 1867 års riksdagsminoritet utaf en framstående ledamot, hvilken sannerligen icke är känd för att vara trångbröstad uti frågor af denna beskaffenhet, eller s. k. humanitetsfrågor. Sedermera befinnes det att vid 1868 års kyrkomöte, för hvilket intet officiellt protokoll är tillgängligt, men dock ett,

såsom jag tror, tillförlitligt protokoll af enskild ledamot af mötet är utgifvet, befinnes, säger jag, att inom hela mötet icke mer än en ledamot uttalade sig för den der vidsträcktare, djupt ingripande reformen — och det var lekmannaombudet för Göteborg. Men han fick icke flera än 16 röster med sig. Kyrkomötet afslog frågan, och afslaget skedde på de grunder, som finnas affattade å sid. 2 och 3 af Lag-Utskottets föreliggande utlåtande. Det första skälet var, att det icke för församlingstvården kunde vara gagneligt, att för presterskapet i allmänhet utsigter öppnades till presterlig befordran inom ett allt för stort område, alldenstund derigenom transportsökandet skulle blifva vida allmännare, det andra, att det icke heller för presterskapet blefve någon vinst, enär ansökningarne blefve så mycket talrikare; det tredje, att den viktiga kontinuiteten vid uppsigten från stiftsstyrelsernas sida öfver prestens lära och lefverne skulle i väsentlig mån rubbas, och i följd häraf samma styrelser komma att sakna den närmare personliga kännedom, hvilken, genom föreskriften att vid förslags upprättande afseende skall fästas å personernas nit och försigtighet i embetets handhafvande, vore af synnerlig vikt och betydelse; och slutligen det fjerde, att derigenom grunden för hela den närvarande stiftsindelningen blefve rubbad, och församlingarne möjligen kunde komma att till stor del betjenas af församlingslärare, hvilka vore främmande för de särskilda orternas egendomliga förhållanden.

Detta är hvad som skett; saken är sålunda utagerad i och med kyrkomötets icke afstyrkande, utan afslag å Riksdagens beslut — ty kyrkomötet hade då veto. Dermed förfaller också, enligt mitt förmenande, den ärade gotlandsrepresentantens uppgift om, att Riksdagen skulle frångå sitt beslut, ty saken är klar och utagerad.

Hvad samme talare vidare anförde om hithörande förhållanden i främmande land, så torde de icke vara tillämpliga, allraminst på våra kyrkliga förhållanden. Vi stå på nationel grund och kunna icke emancipera oss från sekelgamla förhållanden, deri kyrka och stat vuxit samman. Då här icke framstälts något yrkande om återremiss, återstå blott reservanternes yrkanden om afslag. Dessa grunda sig derpå, att man anser att ett bifall till den lilla förändringen skulle motverka framtida bifall till den stora. Och då jag icke är någon vän af den stora, genomgripande förändringen, har jag, såsom ledamot af Utskottet och såsom den der bidragit till dess hemställan, ansett mig böra upptaga äfven den sida af frågan, hvartill motionärens framställning, efter mitt förmenande, eljest icke kunnat gifva anledning.

Jag anhåller, att Kammaren behagade lemna sitt bifall till Utskottets hemställan.

Herr Torpadie: Det är möjligt, att då jag nu instämmer uti den åsigt, som en af Lag-Utskottets äldre och aktade medlemmar uttalat, jag något misstager mig om *formen*, om än i *sak* rätten i sjelfva verket är på min sida. Då jag sålunda på förhand förklarar, att jag för min del icke ämnar framkomma med något yr-

*Ang. upphäf-
vande af den
s. k. indige-
natsrätten.
(Forts).*

Ang. upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten.
(Forts.)

kande i den riktning, hvaråt reservationen syftar, skall jag likväl be att få yttra några ord i sak.

Jag tror min ärade granne till höger har rätt, då han uti sin reservation kallar indigenatsrätten en medeltidsinstitution, och det torde vara svårt att inse, huru man skall kunna försvara dess bibehållande i våra dagar. Ofverallt och på alla andra fält är det den unge mannen tillåtet att söka sin utkomst der han sjelf vill och der han tror sig bäst kunna gagna fosterlandet med de krafter, som Gud honom förlänat. Men inom kyrkan är han, för att begagna ett uttryck från den romerska lagen — »glebæ adscriptas» eller fastläst vid jordtorfvan. Mot det fullständiga upphäfvandet af hithörande stadganden har man anfört hufvudsakligen trenne skäl.

Det ena är, att det så allmänt öfverklagade transportsökandet af kyrkans tjenare derigenom skulle än ytterligare tilltaga. För min del tror jag visserligen icke detta blefve förhållandet, utan jag är snarare böjd för att tro, att berörda missförhållande komme att minskas. Det är nemligen just känslan af tvång, som gör oron hos presterskapet i detta fall så stor: ju friare anden är, desto lugnare är, efter mitt förmenande, också meniskan.

Vidare, har man sagt, skulle, i händelse förändringen genomfördes, det blifva omöjligt att uppehålla den nödiga kontinuiteten vid uppsigten öfver presterskapet, som tillkommer stiftstyrelserna. Häremot skall jag be att få anföra förhållandena inom det yrke, som jag har valt. Den unge juristen kan söka beförden öfver hela riket. Han lyder endast under en af rikets trenne hofrätter och dess i allmänhet större jurisdiktion; men icke förty tror jag man kan påstå, att hofrätterna särdeles väl hafva reda på underlydande embets- och tjenstemän. Då nu konsistoriernas jurisdiktion är betydligt mindre, så kan jag icke inse, hvarföre icke inom dessa styrelser man lätt och snart nog skulle kunna få reda på de nya krafter, som kunna komma att verka inom stiftet. Detta så mycket mera som presterskapet enligt regeln en gång i veckan från predikstolen uttalar sin religiösa öfvertygelse; hans frejd kan, att jag så må säga, snart nog blifva känd öfverallt.

Det sista skälet förefaller mig än mera anmärkningsvärdt.

Man har nemligen här talat om de för hvarje ort egendomliga förhållandena, hvilka skulle fordra, att till prester å dessa orter endast sådana personer borde anställas, som der vore födde, och följaktligen förtrogne med dess förhållanden. Jag vill då, för att återgå till min förra jemförelse, endast påpeka, huru förhållandet är med oss jurister. Vi äro någon gång hänvisade att döma efter landsced eller i enlighet med å orterna särskildt gällande bruk. Men är någonting allmänt, är det väl religionen och dess sanningar, och, såvidt jag vet, få dessa icke förkunnas olika inom olika landskap.

En högt ärad talare sade, att han vore rädd för att medverka till några rubbningar inom de kyrkliga förhållandena. Detta må till en viss grad vara sant, och jag böjer mig för hans erfarenhet. Men min tro är, att man aldrig bör låta någonting stelnas.

uti formerna; och när jag en gång tagit ett steg, vill jag taga det fullt ut, framför allt när det gäller att beträda rättvisans väg; ty en half rättvisa blir i sjelfva verket icke någon rättvisa. När jag därför finner, att det nu icke låter sig göra att i denna sak komma så långt, som jag skulle önska, anser jag, i likhet med Herr Lyth, det vara lämpligare att vänta till dess detta kan ske, och jag får för den skull förena mig i hans yrkande om afslag å Utskottets hemställan.

Ang. upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten.
(Forts.)

Herr Brodén: Jag har begärt ordet endast för att uttala min mening beträffande den åsigt, som blifvit framställd af herrar reservanter inom Lag-Utskottet, nemligen att Utskottet hade med anledning af motionen bort tillstyrka ett fullkomligt upphäfvande af indigenatsrätten. Och, som bland dessa reservanter Herr Lyth är den ende, som anfört några motiv för sin åsigt, faller det sig helt naturligt, att jag håller mig till hans reservation och granskar densamma. Möjligen skall jag äfven i största korthet yttra ett eller annat ord om hvad som här i Kammaren från samma sida blifvit anfördt.

Huruvida lagen om indigenatsrätten, såsom den ärade reservanten säger, är en medeltidsqvarlefva eller icke, eller huru långt denna lag går tillbaka i vår svenska kyrkorätt, är jag icke nu i tillfälle att afgöra; men detta gör också föga till saken. I 1686 års kyrkolag återstår, så vidt jag kunnat finna, af det här uppgifna förbudet för teologie studerande att söka ordination till prestembete i annat stift än det, hvori han är född eller der han blifvit uppfostrad, icke mera än ett enda ord, och äfven det något dubiöst. Det är ordet «sin» uti 19 kap. 1 § kyrkolagen, der det heter: »Ingen må träda till predikoembetet, som icke är lagligen och ordentligen kallad och begärad, och af *sin* biskop eller superintendent skicklig befunnen, god känd och vigder». Nu medgifver jag gerna, att uttrycket «sin biskop» kan tydas på det sätt, att det syftar på biskopen i det stift, der ordinanden är född eller uppfostrad. Men det kan ock lika väl hafva afseende på biskopen i det stift, der den blifvande prestmannen, sedan han blifvit «kallad och begärad», söker anställning — en tydning, för hvilken den omständighet talar, att uti den mängd af Kongl. bref och förordningar, som tid efter annat utfärdats såsom närmare bestämmelser till ifrågavarande paragraf, icke ett enda ord förekommer om ett sådant förbud, som det, hvilket Herr Lyth omnämnt, Dock kan jag icke förneka, att ett dylikt förbud existerar in praxi, och jag vet fullt väl att det icke anses tillåtet för en prestkandidat att söka inträde inom annat stift, än det, der han är född och uppfostrad, såvida han icke dertill erhållit Kongl. Maj:ts särskilda tillstånd. Men det är ock ganska betecknande, såsom äfven ordföranden i Utskottet nyss nämnde, att Kongl. Maj:t högst sällan om ens någonsin vägrar att lemna sitt bifall till en i sådant afseende inkommen underdånig ansökan, derest icke hinder möter

Ang. upphäf-
vande af den
s. k. indige-
natsrätten.
(Forts.)

iffrån stiftsstyrelsens sida i det stift, der inträdesrätt sökes. Skulle man icke häraf möjligen kunna draga den slutsats, att Kongl. Maj:t i allmänhet finner sig sakna tillräckligt stöd i lag för att afslå en sådan ansökan? Detta är blott en fråga och visst icke något påståande, att Kongl. Maj:t icke skulle kunna på grund af för mig okända lagbud handla annorlunda, än han i dylika fall alltid plägar göra. Huru härmed än må förhålla sig, vågar jag dock påstå, att tillvaron af ett sådant förbud, som Herr Lyth påpekat, icke är så alldeles afgjord, som han tycktes antaga, äfven om jag dermed skulle råka i någon strid med Utskottet, som synes antaga, att lag och författningar verkligt innehålla ett dylikt förbud.

Hvad vidare den andra af herr reservanten anförda bestämmelsen angår, nemligen förbudet för prester att söka *befordran* utom det stift, uti hvilket de blifvit ordinerade, så är hans uppgift i denna del alldeles i öfverensstämmelse med verkliga förhållandet och innehåller endast i kortare form detsamma som omständligare utsäges uti 21 § af presterskapets privilegier den 16 Oktober 1723.

Men hvarföre motionären nödvändigt vill fränkänna denna bestämmelse karakter och namn af en rättighet (jus) och anse den endast såsom ett förbud, kan jag icke inse på annat sätt, än att han vill göra hela indigenatslagen misstänkt och förhatlig såsom ett gagnlöst och orimligt prohibitiv. Dervid vill jag då erinra, att det måste så vara i denna världen, att en rättighet, beviljad åt vissa, med nödvändighet innebär en inskränkning, ett förbud för andra, utan att därför rättigheten förlorar sitt namn och sin egenskap af rättighet.

Vidare har den ärade reservanten sagt, att den nu föreslagna åtgärden blott är en halfmesyr. En sådan, menar han, duger icke, man måste gifva allt eller intet, man måste vara konsekvent i hvad man gör. Ja! må så vara; men har man en gång beträdd den abstrakta konsekvensens väg, så är det omöjligt att stanna förrän man kommit till konsekvensens yttersta ändpunkt, och då kommer man vanligtvis till det i praktiskt afseende orimliga och omöjliga. Så är det äfven med denna fråga. Konsekvensen likmätigt borde man gifva fri flyttningsrätt från stift till stift icke blott åt dem, som innehafva ordinarie befattning, utan äfven åt de extra ordinarie prestmännen. Ty det skulle, enligt min åsigt, vara en inkonsekvens, en halfmesyr, att bevilja dem, som redan fått presterliga lägenheter, rätt att flytta till annat stift, men förmäna dem, som ännu sakna en sådan förmån, samma rätt. Då frågar jag: huru skola konsistorierna komma ut med bestridandet af det som åligger dem, att förse församlingarne med extra ordinarie prestmän, i händelse af inträffande ledigheter eller sjukdomsfall bland det ordinarie presterskapet? Intet konsistorium kan då säga: så och så många extra ordinarie hafva vi att med vissnet paräkna, de och de tillgångarne ega vi att fylla vakanser,

att förse hjälpbehöfvande med biträden, ty tillgången på adjunkter kan den ena dagen eller åtminstone den ena månaden vara mycket olika mot den andra, derföre att de, som man vid det förra öfverslaget räknat på, kunna vid något annat tillfälle till större eller mindre del hafva emigrerat till ett annat stift.

*Ang. upphäf-
vande af den
s. k. indige-
natsätten.
(Forts.)*

Riksdagen har också redan förut insett och behjertat detta. Då nemligen vid 1867 års riksdag förslag var före om upphävande af konsistoriernas missiveringsrätt, uttalades af dåvarande Lag-Utskott den mening, att konsistoriernas missiveringsrätt vore nödvändig. Hade icke nämnda myndigheter rätt att utsända de extra ordinarie prestmännen äfven emot deras vilja, då blefve det för dem omöjligt att ombesörja själavårdens skötande och gudstjenstens uppehållande. Nu är visserligen icke fråga om att beröfva konsistorierna denna rätt, men det af reservanterne gjorda yrkandet skulle hafva samma följd, då det betoge konsistorierna *möjligheten* att missivera. Skulle det någon gång — denna gång kan det icke komma i fråga — gå derhän, att Riksdagen för sin del beslutar borttagandet af indigenatsrätten, i vidsträckt bemärkelse, då blir det ock nödvändigt för Riksdagen att föreslå inrättandet af ett slags centralstyrelse för den presterliga missiveringen, en generalkonsistoriel myndighet, som ombesörjer det extra ordinarie presterskapets användande och utförvar samma tillsyn, som nu åligger de särskilda stiftsstyrelserna. Om inrättandet af ett sådant eller annat slags generalkonsistorium har fråga en gång förut blifvit väckt i Sverige, men förslaget icke vunnit godkännande. Visserligen skulle tillkomsten af en sådan myndighet, som den ofvan nämnda, blifva till stor fördel för konsistorierna, hvilka derigenom frigjordes från mångt bryderi, som de, särdeles under en tid af så svår prestbrist som den nuvarande, hafva, att förse församlingarne med tillräckligt antal själavårdare; dock vill jag sätta i fråga, huruvida denna högre myndighet skulle lyckligare än konsistorierna kunna lösa sin uppgift i detta hänseende, och om församlingarne kunde anses bättre betjenade genom en så ovig anordning, än genom den nu varande.

Vidare säger reservanten att den förändring, som Utskottet förordat, skulle snarare aflägsna oss från målet, än närma oss detsamma. Om vi antaga att målet är indigenatsrättens fullkomliga upphörande, då får jag säga, att jag icke kan se annat än att det nu i fråga varande beslutet — och det måste man åtminstone från reservantens synpunkt antaga — skall vara ett steg *till* och icke ett steg *ifrån* detta mål. Den argumentation förefaller mig något besynnerlig, som söker ådagalägga att meränämnda beslut skulle försvåra eller omöjliggöra vår sträfvan att komma till det af reservanten önskade målet. Det vore nästan detsamma som om man sade, att det skulle försvåra min fortkomst från detta rum till Gustaf Adolfs torg, om jag till en början förflyttade mig till Riddarhustorget eller slottet.

Man har äfven, i syftning att förringa betydelsen af stiftsbandet och församlingarnes derpå grundade möjlighet att lära känna sina

Ang. upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten.

blifvande själasörjare, talat om den då kallade jus præsentandi, hvilken rätt, såsom bekant är, består deri, att en del församlingar ega att till profs afläggande kalla prester utan afseende på om dessa tillhöra samma stift, som de ifrågavarande församlingarne. Detta exempel är dock ej lyckligt valdt. För en församling med rätt att kalla bör det icke möta någon svårighet att skaffa sig kännedom om personer, som kunna komma i fråga, och hon kallar naturligtvis ingen, som för henne är alldeles obekant. Men der förslag skall upprättas, är det i händelse af infödingsrättens totala upphäfvande, mycket möjligt, att å detsamma uppföras prestmän, af hvilka ingen är känd af församlingen, som ofta icke heller är i tillfälle att om någon af de föreslagne förskaffa sig tillförlitliga upplysningar. För öfrigt ber jag att få påminna hvad Lag-Utskottets ordförande har citerat från 1868 års kyrkomötets beslut i detta ärende. Kyrkomötet säger, «att derigenom grunden för hela den närvarande stiftsindelningen blefve rubbad och församlingarne möjligen kunde komma att till stor del betjenas af församlingslärare, hvilka vore främmande för de särskilda orternas egendomliga förhållanden; hvarföre, och då dessa olägenheter icke syntes motvägas af några synnerliga fördelar, hvarken för församlingarne eller presterskapet, kyrkomötet förklarade sig icke kunna lemna samtycke till upphäfvande af jus indigenatus, såvidt dermed afsåges medgifvande för hvarje prestman att söka «prestsylor öfver hela riket.»

Jemte det jag nu yttrat kunde åtskilligt annat vara att i frågan anföra, men jag vill icke längre upptaga Kammararens dyrbara tid vid en så sen timma. Jag har emellertid velat anföra detta, icke så mycket för att *nu* motverka ett fullständigt upphäfvande af indigenatsrätten, hvarom med afseende på frågans formela beskaffenhet innevarande Riksdag icke lärers kunna grundlagsenligt fatta beslut, som för att utsäga ett ord för framtiden, i fall frågan skulle vid en annan riksdag i en annan form återkomma. Jag yrkar, emellertid bifall till Utskottets hemställan.

Herr Lyth: Jag vill endast med några ord bemöta hvad Herr Rundbäck för en stund sedan yttrade. Han hade många skäl att anföra mot min åsigt. Han sade först och främst, att då vi hade ungefär 3.000 prester i riket, skulle det blifva mycket svårt att lära känna deras lära och lefverne under deras myckna resande hit och dit, och att det ofta skulle vara förenadt med de största svårigheter för domkapitlen att anskaffa prester för att upprätthålla gudstjänsterna under de många ansökningarne o. s. v. Jag tror att denna farhåga är mera inbillad än verklig, ty vi hafva ju nu mycket mer än 3,000 folkskolelärare i vårt land, hvilka icke äro bundna inom ett visst område, och vi förmå ju ganska väl hålla reda på dem, och icke heller tror jag att genom indigenatsrättens afskaffande man skulle behöfva befara att, såsom Herr Rundbäck tyckes frukta, några större olägenheter skulle uppstå

genom presterskapets fria ansökningsrätt. Vidare började Herr Rundbäck tala om Gotland och förklarade, att presterskapet derstädes icke skulle komma att söka till Wexjö stift, om ansökningsrätten frigafs, emedan vi hade det bra som vi nu hafva det. Jag frågar Herr Rundbäck, huru han kan veta detta. Jag tror tvärtom, att presterskapet på Gotland, om infödingsrätten upphäves, lika väl kan komma att söka lägenheter i Wexjö stift, som presterna från Wexjö stift nog lära söka till Gotland; och jag är fullkomligt öfvertygad om att ett sådant utbyte för båda stiftten skulle vara i högsta grad nyttigt. Han hade äfven ett annat yttrande, som föreföll mig ännu mera underligt. Han sade nemligen, att vi på Gotland brukade kalla svenskarne främlingar och främlingarne svenskar. Jag får verkligen bekänna, att jag icke riktigt förstår hvad han menar med detta yttrande. Med främlingar förstår man på Gotland, såsom annorstädes, personer af annan nation, t. ex. tyskar. Hvad innebär då Herr Rundbäck's yttrande, att vi kalla främlingarne svenskar och svenskarne främlingar — eller hvilket skulle betyda detsamma som att kalla tyskarne för svenskar och svenskarne för tyskar. Jag förstår sannerligen ej ett sådant yttrande och försäkrar, att det icke har den ringaste grund. Om Herr Rundbäck ville vara så god och komma öfver till Gotland och inspektera våra folkskolor, så skall han finna, att icke en gång våra små barn i folkskolan, än mindre då de fullvuxna, göra sig skyldiga till några sådana misstag. Han sade vidare, att i Norge och Danmark var det en särskild centralstyrelse för kyrkan och att, om infödingsrätten borttoges, skulle äfven vi behöfva en sådan centralstyrelse, men det tror jag icke heller vore nödigt, ty erfarenheten har ju visat, att domkapiteln mycket väl förmå att hafva tillsyn öfver våra folkskole- och elementarlärare, som ju nu ega rätt att söka öfver hela riket. Han frågade vidare, hvad det skulle tjena till att vi nu satte oss emot kyrkomötets vilja och ginge in till Kongl. Maj:t med en skrifvelse med begäran om indigonatsrättens upphäfvande, men något sådant har jag aldrig begärt, utan yrkat rent afslag på motionen, emedan jag tror att presterna skola blifva lika bundne, lika tryckte, äfven om denna motion, hvilken vill gifva dem stenar i stället för bröd, bifalles, och af dessa skäl vågar jag ytterligare anhålla om afslag å densamma.

Ang. upphäfvande af den s. k. indigonatsrätten.
(Forts.)

Herr Uhr: Som diskussionen nu börjat att vända sig omkring saker, som vi icke kunna åstadkomma, emedan motion derom icke blifvit väckt, och då de talare, som icke kunna få allt hvad de önska, icke vilja hafva någonting alls, så vill jag härmed förklara, att jag icke delar denna deras mening, utan vill jag taga om än aldrig så litet och raka åt mig så hvad jag kan få. Jag kan för min del icke heller undertrycka den åsigten, att något alltid är bättre än ingenting alls. Som jag icke kan inse att det förhållan-

det, att vi icke nu kunna få alla våra önskingar uppfyllda, skulle lägga hinder i vägen för att erhålla något, yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad. Under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan med den förändring, som Grefve Sparre föreslagit, och dels afslag å nämnda hemställan. Herr Talmannen gaf emellertid först proposition på bifall till Utskottets förslag i oförändradt skick och derefter på nyss berörda yrkanden; och som härvid propositionen på bifall till Grefve Sparres ändringsförslag blef med öfvervägande ja besvarad, hade Kammararen således bifallit Utskottets hemställan med följande förändrade lydelse:

«att Riksdagen för sin del måtte besluta följande förordning:

Hvad lag och särskilda författningar innehålla derom, att ej någon må vinna inträde i prestembetet inom annat stift än der han är född, skall upphöra att vara gällande».

§ 3.

*Ang. rätt för
enskild att själf
utse sitt och
sin familjs
grafställe.*

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 22, i anledning af väckt förslag angående ändring i stadgandena om enskildes rätt att själfve utse sitt och sin familjs grafställe samt tillkalla prest för de dödas jordfästning.

I motion (N:o 34) hade Herr Pehr Nilsson i Wittjerf föreslagit, «att Riksdagen behagade besluta upphäfvande af de föreskrifter, som i allmänna kyrkolagen samt Kongl. cirkuläret af den 26 April 1810 föreskrifvas, om att Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd erfordras för inrättande af enskilda eller särskildå grafställen, samt att jordfästning af döda nödvändigt skall ske i kyrka eller å ställe och rum, som dertill af församlingen nyttjas; utan må det lemnas en hvar att fritt för sig och sin familj utse grafställe, dock med skyldighet att låta detta af prest invigas, samt sedermera ega rätt att tillkalla prest för jordfästning af de döda.»

Utskottet hade hemställt:

att ifrågavarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

I anledning af hvad sålunda blifvit hemställt, yttrade

Herr Per Nilsson i Wittjerf: Jag har icke begärt ordet för det jag lyser någon förhoppning om framgång för denna min motion, i synnerhet som den i Första Kammararen redan blifvit afslagen; men jag kan icke underlåta att uttala min förundran öfver att Utskottet för sitt afstyrkande af motionen begagnat just de skäl som föranledt mig att väcka densamma. Ty enligt min öfvertygelse är det just den omständigheten, att en familjefader själf eger rätt att utse den sista hviloplatsen för sin familj, som gör detta ställe heligt för familjen.

De öfriga skälen för min framställning i detta ämne återfinnas i motionen. hvarest jag påpekat de stora svårigheter, som i

min hemort under vissa tider af året äro förknippade med likens framskaffande till kyrkan, äfvensom de olägenheter begagnandet af gemensamma begravningsplatser medför, eller de omgräfningar deraf, som ofta påkallas.

Då likväl, såsom jag förut nämnt, Första Kammararen redan afslagit motionen, ämnar jag icke framställa något yrkande om densamma, utan må den gerna begravas bland de nu rådande fördomarne för att å nyo uppstå vid gryningens morgon af upplysningens dag.

Herr Nils Pettersson: Jag begärde ordet i den öfvertygelsen, att motionären skulle yrka bifall till sin motion, men som detta icke var fallet, har jag ingenting att anföra, utan inskränker mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, bifölls Utskottets hemställan.

§ 4.

Föredrogs Stats-Utskottets memorial N:o 34, i anledning af erhållen återremiss å en punkt i Stats-Utskottets utlåtande N:o 20, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjetta hufvudtitel.

Om anslag till kemiska analys- och kontrollstationer.

Uti 24:de punkten mom. d af nyssberörda utlåtande hade Utskottet hemställt, att, på det Kongl. Maj:t måtte komma i tillfälle att såsom bidrag till underhåll af fyra agrikulturkemiska stationer — inom de orter, der hushållningssällskapen förbunde sig att upprätta laboratorium och bekosta lokal för detta jemte bostad eller hyresmedel för agrikulturkemist och assistent, samt bekosta aflöningen till dessa och laboratorietjenaren äfvensom årliga utgifterna till laboratoriets underhåll samt till inköp af böcker och inventarier för stationens behof — anvisa 3,000 kronor för hvarje station, måtte på extra stat för år 1877 beviljas tillsammans 12,000 kronor.

Andra Kammararen hade återremitterat detta moment till Utskottet; men enär Utskottets derutinnan framlagda förslag vunnit Första Kammararens bifall, var i det nu föreliggande memorialet endast den hemställan af Utskottet gjord,

att Andra Kammararen måtte i ärendet fatta beslut.

Herr Lyttkens begärde ordet och anförde: Då jag framstälde yrkande om återremiss af denna punkt i Stats-Utskottets utlåtande N:o 20, hade jag anledning förmoda, att Första Kammararen jemväl skulle återremittera frågan. Så har emellertid icke varit fallet, utan frågan har der bifallits. De skäl, jag anförde för återremiss, voro, att dessa föreslagna anstalter borde blifva till nytta icke allenast för jordbruket, utan äfven för handeln och öfriga näringar. Samma åsigt hyser jag ännu, men vill icke på denna sena finna upptaga Kammararens tid med att upp-

Om anslag till
kemiska analys- och kontrollstationer.
(Forts.)

repa alla de skäl jag då androg, utan blott framlägga ett förslag till ändring i det beslut, som Utskottet på sidan 33 i betänkandet N:o 20 fattat, hvilket förslag lyder på följande sätt: »att, på det Kongl Maj:t må komma i tillfälle att såsom bidrag till underhåll af fyra kemiska analys- och kontrollstationer för jordbrukets och näringarnes behof — inom de orter, der hushållningssällskapen förbunde sig att upprätta laboratorium och bekosta lokal för detta jemte bostad eller hyresmedel för agrikulturkemist och assistent, samt bekosta aflöningen till dessa och laboratorietjenaren, äfvensom årliga utgifterna till laboratoriets underhåll samt till inköp af böcker och inventarier för stationens behof — anvisa 3,000 kronor för hvarje station, mätte på extra stat för år 1877 beviljas tillsammans 12,000 kronor, samt att dessa anstalters verksamhet må anordnas i öfverensstämmelse med denna benämning».

Genom en sådan ändring åstadkommes det som jag åsyftat, nemligen att dessa personer blifva till nytta, icke ensamt för åkerbrukarne, utan äfven för den svenska allmänheten. Dessa personer skola och böra taga initiativet att undersöka, om varor vore förfalskade eller icke, hvarigenom skulle beredas en besparing af ofantliga summor, som nu äro till ett rof för utländska förfalskare. Otaliga exempel skulle kunna anföras på förfalskningar, som i handeln förekomma; och det är för att skydda landet för sådana, som jag yrkar bifall till den af mig föreslagna ändring af Utskottets förslag, så att dessa inrättningar må ordnas så, att de uppfylla detta dubbla ändamål, nemligen att vara både åkerbruket och andra näringar samt handeln till tjänst samt skydda allmänheten för förfalskningar, som äro ofta skadliga för helsan och alltid för kassan.

Herr Key: Då Herr Lyttkens förslag närmast öfverensstämmer med Andra Kammarens uttalade åsigt vid beslutets fattande om återremiss, och då Landtbruksakademiens egentliga mening derigenom torde uttryckas samt Första Kammaren icke bör hafva något emot en sammanjerkning af Herr Lyttkens förslag med dess åsigt i frågan, tror jag det vara bäst att bifalla Herr Lyttkens framställning, hvilken jag anhåller få biträda.

Öfverläggningen förklarades slutad. I enlighet med det förslag, Herr Lyttkens nu afgifvit, biföll Kammaren för sin del Stats-Utskottets hemställan i punkten 24 mom. d af dess utlåtande N:o 20 med följande förändrade lydelse:

»att, på det Kongl. Maj:t må komma i tillfälle att såsom bidrag till underhåll af fyra kemiska analys- och kontrollstationer för jordbrukets och näringarnes behof — inom de orter, der hushållningssällskapen förbunde sig att upprätta laboratorium och bekosta lokal för detta jemte bostad eller hyresmedel för agrikulturkemist och assistent, samt bekosta aflöningen till dessa och laboratorietjenaren, äfvensom årliga utgifterna till laboratoriets

underhåll samt till inköp af böcker och inventarier för stationens behof — anvisa 3,000 kronor för hvarje station, måtte på extra stat för år 1877 beviljas tillsammans 12,000 kronor, samt att dessa anstalters verksamhet må anordnas i öfverensstämmelse med denna benämning.»

§ 5.

Till behandling förekom Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 23), angående väckt förslag om uppdrag åt Riksdagens revisorer att taga kämedom om förvaltningen af ränte- och kapitalförsäkringsanstalten i Stockholm.

Ang. revision af ränte- och kapitalförsäkringsanstaltens i Stockholm förvaltning.

Utskottet hade i detta utlåtande yttrat sig öfver Herr *J. G. Granlunds* motion N:o 133, i hvilken Herrar *Carl Mejenqvist*, *C. J. Larsson*, *Magnus Andersson*, *Carl Ekman*, *S. Johnson* och *J. Erickson* instämt, och deruti föreslagits, »att Riksdagen måtte uppdraga åt sina revisorer att årligen, på sätt lämpligt kan anses, inhemta kämedom om ränte- och kapitalförsäkringsanstaltens i Stockholm förvaltning, och om den säkerhet, mot hvilken denna anstalt har sina kapital placerade; samt att i sin revisionsberättelse till Riksdagen derom afgifva särskildt yttrande; och hade Utskottet på anförda skäl hemställt:

att Herr Granlunds förevarande motion icke måtte till någon åtgärd föranleda.

Motionären, hvilken såsom ledamot af Utskottet sjelf ueltagit i frågans behandling inom detsamma, hade reserverat sig mot berörda hemställan samt i sin reservation framställt ett så lydande förslag:

»att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa, huruvida icke åt statens revisorer borde uppdragas att artigen granska Stockholms ränte- och kapitalförsäkringsanstalts länehandlingar samt öfver denna granskning i sin revisionsberättelse afgifva utlåtande.»

Sedan nu föredragning skett af detta ärende, anförde

Herr Granlund: Liffigt intresserad för ränte- och kapitalförsäkringsanstalterna i allmänhet, hvilka mottaga de insatser vi kunna göra för våra barn och de besparingar vår ungdom under helsans och kraftens dagar gör för att åt sig bereda en sorgfri ålderdom, har jag för dessa anstalter sökt verka hvad jag i min ringa mån kunnat. Bland dessa intager den stora fosterländska anstalten i Stockholm ett framstående rum till följd af dess stora anlitande af såväl enskilde som kommuner inom hela riket. Denna anstalt har under de senare fyra åren, hvad insättarnes antal beträffar, tiodubblats och kapitaltillgången mer än tredubblats. Detta stegrade förtroende har tillkommit genom den större utsigt till högre arfsvinst, som i denna anstalt förefinnes, och med anledning

Ang. revision
af ränte- och
kapitalförsäkrings-
anstaltens
i Stockholm
förvaltning.
(Forts)

häraf kan man antaga, att denna anstalt i en framtid skall blifva en af våra största penningeinträttningar. Då den emellertid mottager en så ofantlig mängd personers besparingar på sådant sätt, att man icke kan, såsom i fråga om sparbankerna, efter viss uppsägningstid uttaga större eller mindre belopp af sina insatser, och lifräntorna vanligen tagas på 50 å 55 år, och då nu insättarne till större delen utgöras af barn och obemedlade personer, hvilkas största förhoppning är deras framtida fördel och hjälp i denna fond, synes det mig ligga i sakens natur, att största noggrannhet bör iakttagas för att betrygga anstaltens *framtida* bestånd. Jag erkänner villigt — och jag ber att på samma gång få uttala min hjertliga tacksamhet därför — de oegennyttiga uppoffringar af tid och krafter, som vårdarne af denna anstalt gjort för dess skötande på ändamålsenligaste sätt; men vi skola dock tänka oss, att anstalten förfogar öfver en kapitaltillgång af 8 å 9 millioner kronor, hvilka af styrelsen förvaltas utan någon ersättning, samt att det icke är alla tider gifvet att fostra sådana män, hvilka äro vilige uppoffra sin tid härför, och den tid torde derföre kunna komma, då en offentlig kontroll af förvaltningen blir af behofvet påkallad. Jag har visst icke påstått, att icke revision nu finnes, utan tvärtom i min reservation emot Utskottets nu föredragna förslag medgifvit, att redan nu finnes en genomgående granskning af denna förvaltning, och att det för *närvarande* icke finnes någon anledning till tvifvel, att icke anstalten skötes på ett fullt tillfredsställande sätt, men just derföre att förhållandena för det *närvarande* icke lemna rum för den ringaste anmärkning, böra åtgärder vidtagas, som afse framtidens betryggande, och mig synes, att anstaltens förtroende skall allt mera ökas, om från statens sida en kontrollerande åtgärd åstadkommes; och anser jag, att man både kan och bör vidtaga sådana åtgärder. Jag slutar med åberopande af de öfriga skäl, jag i min motion och reservation anfört, hvaribland det, att statsrevisorerna redan nu granska en del kassor, hvilka stå temligen bra nära denna, såsom handelsflottans pensionsfond, jernvägstrafikens enke- och pupillkassa m. fl.

Jag yrkar bifall till min reservation.

Grefve von Rosen: Den värde motionären har af intresse för ränte- och kapitalförsäkringsanstalten i Stockholm väckt denna motion, och man måste utan tvifvel erkänna rättigheten af den åsigt, att denna anstalt, som för *närvarande* förvaltar så stora penningebelopp, bör underkastas någon kontroll; men efter mitt förmenande är denna anstalt underkastad just sådan kontroll, som motionären hufvudsakligen åsyftar. Anstalten har nemligen af Kongl. Maj:t förordnad kontrollant, som eger rättighet att af alla frågor, som röra anstalten, taga kännedom äfvensom att taga del af och granska de säkerhetshandlingar, som anstalten innehar.

Skulle, såsom den ärade motionären föreslagit, statsrevisorerna få sig ålagdt att granska dessa säkerhetshandlingar och i öfrigt

inhemta kännedom om anstaltens förvaltning, så vågar jag påstå, att revisorerne omöjligen skulle medhinna att under den knappa tid, som nu är dem för granskning af statens egen förvaltning anslagen, jemte denna granskning verkställa den nu ifrågasatta; ty anstaltens räkenskaper och förvaltning äro af så invecklad beskaffenhet, att en granskning af desamma skulle absorbera så mycket af statsrevisorernes tid, att jag tror att det allmänna deraf skulle komma att lida.

Ang. revision af ränte- och kapitalförsäkringsanstaltens i Stockholm förvaltning.
(Forts.)

Frågarvarande förvaltning och räkenskaper äro dessutom, så vidt jag kan finna, redan underkastade tillräckligt sträng kontroll, nemligen först och främst af deputerade, utsedde af anstaltens styrelse, och vidare genom den granskning, som årligen utfvas af tre bland anstaltens delegare utsedde revisorer.

Härjemte tillgår vid pröfning af ansökningar om lån sålunda, att lånehandlingarne först granskas af anstaltens ombudsman och derefter af förenämnde deputerade. Om dervid någon enda anmärkning göres mot dessa handlingar, anses ansökningen förfallen. Detta är visserligen icke, jag erkänner det gerna, i reglementet föreskrifvet, men jag tänker mig att en sådan föreskrift är obehöflig, likasom ock att många af de bestämmelser, som der förekomma, kunde alldeles uteslutas.

Vidare är anstalten underkastad den kontroll, att dess direktion har sig ålagdt att minst en gång i hvarje kvartal i de allmänna tidningarne offentliggöra anstaltens ställning och särskildt den säkerhet, hvaremot dess medel äro utlånade, samt antalet af obligationer mot inteckning i fastigheter i stad och på landet.

I utlåningsväg har derjemte inom anstalten den kutymen varit gällande, att icke något lån beviljades utöfver hälften af taxeringsvärdet å fastighet i stad eller på landet, hvarjemte anstalten söker att på det allra noggrannaste sätt iakttaga och bevara deras fördel, som i anstalten gjort insättningar.

Slutligen har, såsom jag redan nämnt, Kongl. Maj:t, efter derom från anstaltens sida framställd begäran, utnämnt en person, som har till uppdrag att kontrollera det sätt, på hvilket anstalten fullgör sina skyldigheter. Såsom i Tillfälliga Utskottets utlåtande finnes angifvet, anser Utskottet, att det icke är lämpligt att åt statens revisorer öfverlemnna granskningen af medel, som af enskilda personer blifvit i anstalten insatta. Vi skulle kunna tänka oss konsqvansen fordra, att, om det i dag gäller ränte- och kapitalförsäkringsanstalten i Stockholm, turen måste i morgon komma till andra besparande kassor, t. ex. kommunernas o. s. v. Hvar är då gränsen?

För min del anser jag, att Riksdagen hvarken har skäl eller rättighet att genom sina revisorer utöfva en sådan kontroll. Deremot skulle jag för min enskilda del anse önskvärdt, att en kontroll, likartad med den som eger run vid ränte- och kapitalförsäkringsanstalten i Stockholm, äfven föreskrefves i afseende å öfriga dylika anstalter i Sverige och tror äfven att Första Kammarne, i an-

*Aug. revision
af ränte- och
kapitalförsäkringsanstaltens
i Stockholm
förvaltning.
(Forts.)*

ledning af Herr Almquists der väckta motion, möjligen kommer att för sin del fatta ett beslut i sådant syfte, dock icke så, att, på sätt Herr Almquist föreslagit, tillsyn öfver anstaltens förvaltning skulle utöfvas af statsrevisorerna, utan af en för detta ändamål af Kongl. Maj:t särskildt förordnad kontrollant.

På nu anförda skäl yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Herr Philipsson: Jag ber att få fästa uppmärksamheten å denna fråga från en annan synpunkt, än föregående talare gjort. Jag vill nemligen ej ingå i något ordande om sjelfva saken, då vi alla veta, att anstalten i fråga är underkastad kontroll. Men hvad jag vill fästa herrarnes uppmärksamhet på, är, att efter mitt förmenande motionärens i reservationen framställda förslag står i strid med grundlagen, icke blott med den af Utskottet åberopade 72 § Riksdagsordningen utan med 111 § Regeringsformen. Der föreskrifves nemligen i 2 mom. följande: »Riksdagens fullmäktige och revisorer kunna ej i och för sin befattning emottaga befallningar utan af Riksdagen allena och enligt dess instruktioner». Således kan det ej gå an att, på sätt i reservationen ifrågasättes, Riksdagen uti underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhåller, att åt statens revisorer måtte uppdragas att verkställa ifrågavarande granskning. Ty äfven för den händelse Kongl. Maj:t skulle anse den föreslagna åtgärden lämplig, kan han dock icke bifalla densamma förr, än grundlagens och instruktionens innehåll i detta afseende blifvit ändradt. Jag tror nemligen icke att revisorerne, i strid emot grundlagen, kunna emottaga andra befallningar, än som Riksdagen i instruktionen gifvit dem. Jag vill erinra om, att denna ej är utfärdad af Konungen, utan af honom endast promulgerad. Den inledes nemligen med följande ord: *Wi Carl etc. göra veterligt, att Riksdagen, enligt hvad densamma uti underdånig skrifvelse hos Oss annålt, fastställt följande förnyade instruktion.*

-----»
Denna instruktion innehåller ej ett ord om någon annan granskning än af statsverket.

Ehuru jag ej är tveksam om frågans utgång, har jag dock ansett mig böra inlägga en tydlig och bestämd protest emot den uppfattningen, att statens revisorer skulle kunna befatta sig med annan slags granskning, än grundlagen och instruktionen bestämmer.

På grund af hvad jag nu yttrat förenar jag mig uti den föregående talarens yrkande om afslag å motionen.

Herr Abr. Rundbäck: Jag förenar mig med Herr Grefve von Rosen, hufvudsakligen i hvad han sist yttrade angående behofvet deraf, att kontrollanter måtte, i likhet med hvad som redan oger rum beträffande ränte- och kapitalförsäkringsanstalten i Stockholm, utnännas att utöfva tillsyn öfver rikets öfrige ränte- och kapitalförsäkringsanstalters förvaltning.

Jag inskränker mig till detta yttrande.

Herr Clairfelt: Jag begärde ordet för att bemöta talarens på göteborgsbänken yttrande, att innehållet af 111 § Regeringsformen lade hinder i vägen för antagandet af motionärens förslag, samt att Utskottet förbisett detta. Jag tillåter mig dervid fästa hans uppmärksamhet derpå, att hvad motionären i sin vid Utskottets utlåtande fogade reservation hemställt är något helt annat än hvad han i motionen föreslagit. Då nemligen motionären i sin motion föreslagit: »att Riksdagen måtte uppdraga åt sina revisorer att ärligen, på sätt lämpligen kan anses, *inhemta kännedom* om ränte- och kapitalförsäkringsanstaltens förvaltning och om den säkerhet, mot hvilken denna anstalt har sina kapital placerade, samt att i sin revisionsberättelse till Riksdagen derom afgifva särskildt yttrande», så hemställer han deremot i sin reservation, »att Riksdagen måtte i *underdänig skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa*, huruvida icke åt statens revisorer borde uppdragas att ärligen *granska* Stockholms stads ränte- och kapitalförsäkringsanstalts länehandlingar samt öfver denna granskning i sin revisionsberättelse afgifva utlåtande». För min del anser jag, att Riksdagen egt att åt sina revisorer meddela ett sådant uppdrag, som i motionen omförmäles, derest Riksdagen eljest funnit sådant lämpligt, och att, om Riksdagen begagnat sig af denna rätt, man endast behöft i öfverensstämmelse dermed ändra instruktionen för statsrevisorerna. Således kan icke något förbiseende läggas Utskottet till last.

Ang. revision af ränte- och kapitalförsäkringsanstaltens i Stockholm förvaltning.

Hvad sjelfva saken beträffar, får jag för min del, under åberopande af de skäl, Herr Grefve von Rosen och Utskottet anført, yrka bifall till Utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen förklarats slutad, gaf Herr Talmanen propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan, som på yrkandet att, med afslag å samma hemställan, det förslag måtte antagas, som motionären i sin reservation framlagt; och som den förra af dessa propositioner blef med öfvervägande ja besvarad, hade alltså Utskottets hemställan bifallits.

§ 6.

Upplästes och lades till handlingarne ett så lydande sjukbetyg:

Att Riksdagsmannen Herr Johan Johansson från Örebro län lider af halsinflammation och att han i följd deraf måste hålla sig inne, intygas härmed på begäran.

Stockholm den 17 Mars 1876.

J. F. Svedberg,
Med. Dr.

§ 7.

På derom anmäld begäran, erhöll Herr *Chr. Christenson* i anledning af inträffadt sjukdomsfall inom sin familj, ledighet från riksdagsgörömlen under 14 dagar, räknadt från denna dag. Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 10 e. m.

In fidem

Gustaf Westdahl.
